

Hvidhaj under
et burdyk i
Sydafrika

Tekst og fotos: Brandi Mueller

Klokken var syv om morgenen, og min kaffe havde ikke virket endnu. Dykkerguiden gav mig en lidt mere grundig dykkerbriefing end normalt. Jeg måtte ikke have noget farverigt eller skinnende på, og sorte handsker og en hætte var påkrævet. Han var selv klædt i sort neopren, var ved at tage ringbrynjehandsker på og fortalte mig, at han havde en stav med. Han sagde dog, at det var mere til potato cod, ikke til hajer.

Jeg sprang i fra bådens bagende, og vandets kulde rev mig straks ud af min morgen-omtågede tilstand. Under mig var hajerne der allerede; mindst ti svømmede rundt under båden. Maddingen var ikke engang i vandet endnu, men hajerne kendte rutinen: Båden dukker op, dykkerne hopper i, og til sidst får de en godbid.

Jeg satte mig på en klippe,

hvor jeg kunne stabilisere mig og fotografere uden at beskadige korallerne, og da jeg så mig omkring, bemærkede jeg, at solen skinnede gennem vandet og kastede et blødt gult skær

på revet. Omkring ti hajer havde samlet sig i nærheden, men så snart den lille metalbeholder med de dejligt ildelugtende hajsnacks blev placeret, dukkede flere hajer op alle vegne fra.

Kontroverser

Debatterne om hajfodring er endeløse, med passionerede mennesker på begge sider. De, der er for fodring, taler om, hvordan dykkernes interaktion med

hajerne er med til at tegne et positivt billede af hajerne i stedet for det aggressive, menneskeædende billede, som film og tv har skabt. På den anden side fremhæver modstanderne den

mulige negative effekt, denne praksis har på hajernes naturlige adfærd. De italesætter også, at det at have dykkere og hajer så tæt på maddingen i sidste ende kan føre til ulykker.

Er det OK eller ikke at deltage i

Hajdykning?

Der er ingen tvivl om, at det at observere vilde dyr i deres naturlige habitat er med til at skabe interesse for for det pågældende dyr. Vi bekymrer os om det, vi kender, og det, vi har set. De, der er heldige nok til at have oplevet hajer i havet, er mere tilbøjelige til at dele deres oplevelser og finde ud af mere om det, de har observeret.

Det er her, naturbeskyttelse tager sin begyndelse. For folk er mindre tilbøjelige til at gøre en indsats for at beskytte noget, de aldrig har set eller kender til.

At vende den frygtbaserede offentlige mening om hajer begynder med oplysning, og noget af den bedste formidling kommer fra fotografier og historier fra det virkelige liv om oplevelser med hajer. Når en gruppe dykkere ser hajer i havet, bringer de fotos og videoer (samt alle

deres lemmer) med hjem og fortæller deres venner og familie, at hajerne ikke engang lagde mærke til, at de var der; men kun var ude efter maddingen. Denne information spredes så til andre, ved, at disse mennesker viderebringer beretningerne om, at hajer ikke er dødelige rovdyr for mennesker.

Nogle hævder, at de historier, der bringes tilbage, stadig er præget af frygt og negative billeder af hajer. Når man åbner en maddingspand, er der heller ikke noget særligt nyttet ved den måde, hajerne går efter maden på. Billeder af tigerhajer og hvidhajer vil sandsynligvis heller aldrig blive fremstille dem som specielt elskelige.

For ikke at nævne, at venner elsker en god spændingshistorie om, hvordan du ikke blev fortæret af 50 hajer i et fodringsvanvid: "Vi dykkede med tiger-

hajer og overlevede og kan nu fortælle historien" – disse historier er stadig farvet af frygt og fokuseret på en skræmmende begivenhed, som i virkeligheden slet ikke var skræmmende.

Vi håber, at vores fotos af disse apex-predatorer vil vise, at hajer netop ikke har mennesker på menuen – men det gør de ikke ofte. Så ændrer vi virkelig andre folks opfattelse?

Bevarelse af hajer er en god forretning. Hajfodring (og dykning) fremmer turismen og skaber i mange områder en vigtig indtægtskilde for fattige lande. Det er efterhånden ret veldokumentet, at en haj er langt mere værd i live, end når den bliver serveret i hajfinnesuppe. Men hajfodring skaber stadig en unaturlig oplevelse, og når noget bliver en forretning, og der er penge involveret, kan hensyn til hajerne og

DETTE OPSLAG: Scener fra hajdyk ved Osprey Reef, Great Barrier Reef, Australien

miljøet hurtigt komme i anden række, eller fuldstændigt blive tilsidesat.

Ændrer det hajers adfærd?

Et væsentlig principielt spørgsmål drejer sig om, hvorvidt vi ændrer hajernes adfærd med at fodre dem. Jeg er selv af den opfattelse, at der må være en vis effekt på hajernes adfærd. Hajer på dykkersteder, hvor der ofte tilbydes madding, kommer farende som Pavlovs hunde, bare de hører lyden af både. De udviser en indlært adfærd. Jeg tror dog ikke, at det er skadeligt for hajerne. Hajer er ret intelligente og ser ud til at lære hurtigt.

Hajer har længe brugt mennesker til at få gratis måltider (af fisk), når de kunne. Fiskere har i århundreder set hajer følge efter fiskerbåde, og hajer lærer at følge efter spydfiskere under vandet og forsøger at stjæle deres fangster hvis de får mulighed for det.

Om hajerne bliver afhængige af fodringen for at overleve er et andet ofte rejst spørgsmål. Men under de fleste hajfodringer er der mange hajer til stede og kun en lille mængde mad. Så jeg finder det er ret usandsynligt, at det er en reel fødekilde for hajerne. Nogle steder er der kun hajfodring et par gange om ugen, hvor helt op til 50 hajer dukker op for at spise et fiskehoved. Den lille spand med madding er ikke nok til at mætte en eneste haj, så det er helt usandsynligt, at hajerne mister deres rovdyrsinstinkter eller evne til at jage på egen hånd. Hajfoderet er i virkeligheden mere blot en godbid.

Hajfodring kan dog tænkes at føre til øget aggressivitet over for mennesker, eller, at hajerne kan blive for trygge ved mennesker og både og forbinde dem med fodring. Det kan derfor være farligt for mennesker at lære disse

En dykker i bur udfør Sydafrikas kyst får taget nogle nærbilleder af en hvidhaj, der bider på madding (til højre); Hajdyk i Turks- og Caicosøerne (herunder)

Hajdyk ved Osprey Reef, Great Barrier Reef, Australien

store rovdyr at forbinde mennesker med mad. Indtil videre er dette dog ikke blevet dokumenteret.

Hajangreb sker sjældent på dykkere, når hajer fuldt ud kan se, hvad de er. Dvs. ikke deres bytte. Hajangreb på mennesker skyldes derimod næsten altid misforståelser. Når du engang er under vandet, så kig op på overfladen på en solskinsdag; en snorkeldykker eller surfer kan let forveksles med en sæl, der basker rundt i overfladen.

Den rigtige måde

Ligesom med alle andre aktiviteter er der en rigtig og en forkert måde at gribe det an på. Dykkeroperatører, forskere og hajdykkere er kommet frem til nogle anbefalede retningslinjer for at holde både dykkere og hajer sikre.

Nogle af disse anbefalinger går ud på, at man ikke må fodre på overfladen eller omkring bådene, at man ikke må fodre med hænderne, at man ikke må berøre hajerne, og at man ikke må bruge fisk fra revet eller kystområderne til fodring. Nogle steder bruger man derfor invasive dragefisk til hajfodring, hvilket både hjælper med at befri revet for dragefisk og ikke tømmer revet for andre fisk.

Andre anbefalinger handler om de bedste steder at fodre hajer. Området bør bestå af koralbrokker eller sand, der kan håndtere en stor mængde dykkere uden at ødelægge sunde rev. Fortøjningsbøjer, så bådene ikke behøver at kaste anker, samt minimering af antallet af fodringssteder og hvor ofte fodringerne finder sted, hjælper med at minimere de negati-

ve effekter, hajdyk også kan have.

Dykkeroperatører, der udbyder hajfodring, er i en unik position, fordi de har adgang til mange mennesker, der interesserer sig for hajer, og kan bruge denne adgang til at udbrede kendskabet til hajer. Det giver dem en enestående mulighed for at hjælpe med bevarelsen af hajer, både ved at øge kendskabet blandt deres kunder og ved at være i stand til at udbrede viden om hajer og havet til det samfund, der bor omkring hajfodringsområderne.

Dykkere, der ønsker at deltage i hajfodringer, bør gøre deres hjemmearbejde først. Undersøg turoperatøren og find ud af, hvor længe de har eksisteret, hvor længe de har lavet hajdyk, hvordan dykkene foregår, og hvis det er muligt, så læs anmeldelser fra tidli-

gere kunder. Støt operatører, der tror på uddannelse og bevarelse af hajer. Dyk ikke med firmaer, der ikke sætter hajerne i første række.

Positiv oplevelse

Da de grå revhajer cirklede rundt om os, kunne jeg ikke lade være med at blive forbløffet over disse dyrs enkle skønhed og elegance. Jeg satte mig på en sten ganske tæt på maddingen, og hajerne kom ekstremt tæt på mig i næsten en time. Det var tydeligt, at hajerne ikke havde nogen interesse i os dykkere. De bevægede sig rundt om os for at komme tættere på maddingen, men lod sig ellers ikke mærke med vores tilstedeværelse.

Tilbage på båden snakkede vi om,

hvor mange hajer der havde været, hvor tæt på de kom, hvor smukke de er, og om hvordan de overhovedet ikke var interesserede i os. De bekymrede sig kun om maddingen, og når den var væk, var de det også. Vi så nogle få svømme langs væggen, hvilket er typisk for de fleste af vores dyk på dette sted, men de fleste forsvandt tilbage i det blå. Showet var forbi, og det vidste hajerne også.

Vores gruppedyk var et typisk eksempel på, hvordan hajfodring kan være en positiv oplevelse og gavnlige for hajernes omdømme og dermed for bevarelsen af hajerne. Vi var 12 dykkere, næsten alle bevæbnede med kameraer, og vi tog hundredvis af stillbilleder og videoer. Vi delte disse

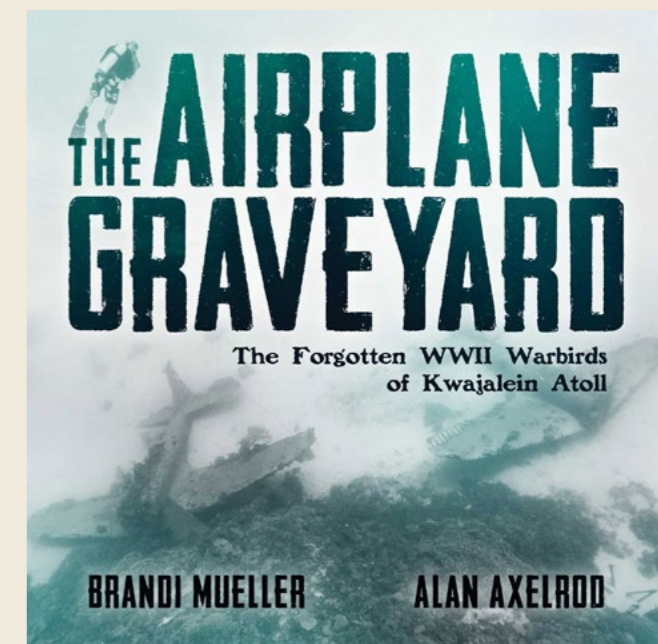
medier med vores venner og familier, og til gengæld fortalte de historien videre om, hvordan de kendte nogen, der havde dykket med hajer og "ikke var blevet spist". Og så blev beretningerne ved med at sprede sig. Det er sådan, hajernes negative ry kan ændres – én dykker ad gangen.

Som ansvarlige dykker overlader jeg det til jer at dykke med operatører, der bekymrer sig om hajerne, dykkerne og havmiljøet. Lav din research, og hvis du ser noget, der ikke virker rigtigt, så sig fra. Normalt ønsker dykkerguides og dykkercentre også at beskytte miljøet (de var også begyndere inden for hajdykning engang), og et forslag kan føre til bedre praksis, hvilket igen fører til bedre ople-

Hajdyk i Turks- og Caicosøerne (til venstre); Hajdyk ved Osprey Reef, Great Barrier Reef, Australien (ovenfor)

velser for alle parter. Undervurder ikke os forbrugeres magt, for hvis vi ikke siger noget, hvem gør så? [☑](#)

Den amerikanske undervandsfotograf, og dykkerskribent Brandi Mueller er en PADI IDC Staff Instruktør og bådkaptajn, der er bosiddende i Mikronesien. Når hun ikke underviser i dykning eller er skibsfører, under hun at rejse og være under vandet med et kamera. Muellers bog, The Airplane Graveyard, med hendes undervandsbilleder af glemte amerikanske WWII-fly i bunden af Kwajalein Atoll-lagunen, er tilgængelig på Amazon.com. Yderligere information kan findes på [brandiunderwater.com](#).

Aldrig før udgivet i bogform, se ekstraordinære billeder af de glemte amerikanske WWII-fly, der hviler på bunden af Kwajalein Atoll-lagunen, fra den prisvindende undervandsfotograf Brandi Mueller. Tilgængelig på: [Amazon.com](#)